

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

B. Luiten

Als raad verantwoordelijk

A.N. Hendriks

Elkaar zoeken bij de
ene tafel van Christus

MEDITATIEF

B.C. Buitendijk
Eeuwig dankbaar

WANDELEN MET GOD

B. Luiten
Crash

ACHTERGRONDEN

P. Houtman
Secularisatie volgens
deskundigen

OPVOEDING EN ONDERWIJS

C.J. de Ruijter
Verder leren

ZENDING EN EVANGELISATIE

C.J. Haak
Gegarandeerd getrouwd

LIED VAN DE WEEK

J. Smelik
Lied 402: Verheugt u,
christenen, tesaam!

en verder...

Uit de kerken
Meegelezen

49

52

53

55

57

60

62

65

ALS RAAD

VERANTWOORDELIJK

KERKELIJK LEVEN / *B. Luiten*

De gemeente van Christus bijeenbrengen gaat niet vanzelf, zo zagen we vorige keer. De kerkenraad zal eraan werken, dat de gemeenteleden elkaar werkelijk ontmoeten en in geloof herkennen. De erediensten zouden daarin van centrale betekenis kunnen zijn. Daarnaast is er afzonderlijk beleid nodig op dit punt. Anders verloopt de gemeente. Bovendien is er aandacht nodig voor de ontwikkeling van tal onderwerpen in het kerkelijk leven. We leven in een tijd van studie en bezinning. Resultaten worden gepubliceerd, in de gemeente wordt daar kennis van genomen. Mei verwachting kijkt men naar de kerkenraad. Verwachting, die kun omslaan in teleurstelling als de raad zich op de vlakte houdt wegens gebrek aan tijd en inzicht. Dan zoeken mensen hun eigen weg en hun eigen blad, standpunten worden verschansingen. Maar voor anderen hoeft het allemaal niet meer. Ze trekken zich terug, of gaan heen.

Is het niet zo, dat voor menigeen onze huidige kerkelijke situatie onoverzichtelijk is geworden? Je hoort het mensen zeggen: 'ik kan

het allemaal niet meer bijhouden'. Tegelijk zijn velen op één of andere manier teleurgesteld, over wat er gebeurt of juist niet gebeurt.

Door dat **alles** dreigt de interesse af te nemen, de **belangstelling** ook in **elkaar**.

Wat je dan nodig hebt is leiding in de gemeente. **Een** kerkenraad, die ziet wat nodig is voor de verbondenheid in Christus. Een verbondenheid, die kwesties overstijgt. Mensen moeten bij elkaar worden gebracht. Daarbij is nodig, dat de kerkenraad oog heeft voor wat er gaande is, welke onderwerpen de mensen bezighouden en waarom. Kennis van zaken!

Maar wie is als ambtsdrager daartoe in staat? Wie kan zo **all-round** verstand hebben van alles wat speelt? En waar haal je de tijd vandaan?

Hand en voet

M.i. moet er op dit punt stevig het

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. G. GUNNINK, DRS. I.D. HAARSMA,
DRS. P. HOUTMAN,
PROF. DRS. B. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar; studenten f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland: f 149,00 per jaar (Europa zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Braectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit Mad over te nemen.

ISSN 01856191

mes worden gezet in wurgende verwachtingspatronen. Als je namelijk aan elke ambtsdrager de eis stelt, dat hij diepgaand op de **hoogte** is van alles wat speelt, stel je de **norm** te hoog. Dat is **namelijk** niet mogelijk voor de doorsnee ambtsdrager. Tal van onderwerpen, die alleen al door onze eigen generale synode worden aangedragen, vragen studie. Deputaten die rapporteren **zijn** experts geworden op hun gebied. Er is veel **voor** nodig om dat **niveau** te halen. Geen wonder, dat **kerkenraden** zich soms onmachtig voelen om met het **aangedragen** materiaal iets te doen. Geen wonder **ook**, dat actueel beleid ten aanzien de gemeente erbij **inschiet**. Menigeen **loopt** op z'n **tenen**. Terwijl we samen belijden, dat de ambtsdrager zijn werk vooral niet zuchtend **moet** doen.

Maar staat er in de bijbel niet, dat ieder lid **zijn** eigen gaven heeft? En daarmee zijn eigen mogelijkheden? Niemand hoeft alles, niemand is in z'n eentje het hele lichaam. Maar je vult elkaar aan, als hand en voet.' Dat is functioneel, en het werk blijft voor iedereen prettig om te doen.

Dit bijbelse principe kunnen we **alleen** tot schade van iedereen buiten de **kerkenraadskamer** houden. Als elke ambtsdrager alles moet kunnen, raken ze allemaal overbelast en samen komen ze tot weinig of geen beleid. Terwijl het een verademing zou zijn, wanneer de portefeuilles worden verdeeld: ieder een onderwerp, waarin je je rustig en met belangstelling kunt verdiepen. Zodat je ook in staat bent om eens met goede suggesties te komen. Als **raad** ben je verantwoordelijk voor de zaken die passeren, als raad in zijn geheel. Het is **een** zaak van wijsheid dit intern zo te regelen, dat je elkaar als ambtsdragers daartoe in staat stelt.

Generale synode

Het laat zich indenken, dat **menig-** een hier vreemd tegenaan **kijkt**. Hoe zit het dan met mijn persoonlijke verantwoordelijkheid? Ik moet

toch **zelf** alles **weten** en overzien, voordat **ik** verantwoord kan besluiten?

Ja en **nee**. Er is ook een verbondenheid hierin, om elkaar te helpen.

Kijk bijvoorbeeld hoe het sinds jaar en dag gaat op de generale **synode**. Het eerste wat na de verkiezing van het moderamen gebeurt is, dat alle **synodeleden** worden verdeeld over een aantal commissies. Elke **commissie** krijgt **een** beperkt aantal onderwerpen om uit te zoeken.

Op die manier wordt er veel werk verzet. Als er vijf commissies zijn, worden er vijf onderwerpen tegelijk onder handen genomen. Terwijl in elke **commissiekamer** er de rust en de ruimte is, om aan dat enkele **onderwerp** veel aandacht te geven.

Niet alleen worden de rapporten gelezen, maar de deputaten kunnen **daar** ook zelf worden ontvangen, om hun bevindingen door te spreken met de commissie. Reacties uit de kerken worden **hierbij** **betrokken**. Al met al een levendig geheel, en binnen **een** redelijke **termijn** is de commissie voldoende ingevoerd om de zaken te overzien en met verantwoorde beleidsvoorstellen te komen.

Maar de andere synodeleden dan, die **moeten** toch ook weten waar het over gaat?

Ja, **maar** op een andere manier. Zij worden door de aangewezen commissie **geïnformeerd**: de stand van zaken wordt **kort** en **overzichtelijk** **geschetst**, de punten worden aangewezen waarop beleid gemaakt moet worden, en vervolgens zitten daar kant en klaar de uitgewerkte voorstellen bij, compleet met besluiten en gronden.

Op die manier wordt ieder snel en ter zake **geïnformeerd**, terwijl toch heel wat voorwerk blijft bespaard. De **informatie** moet uiteraard voldoende zijn om te **kunnen** **beoordelen**, of de commissie op het goede spoor zit met haar voorstellen.

Maar dan nog **is er een groot** verschil tussen al het werk dat die ene commissie heeft verzet én de inspanning van de overige leden. Terwijl toch heel de synode op die ma-

nier **verantwoord** kan handelen en ieder lid overziet **waar** hij mee bezig is.

De efficiënie kerkenraad

Pas dit systeem nu **eens toe** op de kerkenraad. Een geweldig voordeel is hier te behalen. Hoe groter de kerkenraad, hoe groter de winst. In **plaats** dat je op **één** avond alle mogelijke grote onderwerpen bij de kop hebt, om je daaraan samen te vertellen, ga je bijv. halverwege de avond als vergadering in kleinere **delen** uiteen. **Elk** deel met een of twee eigen aandachtsvelden. Van te voren is die indeling afgesproken, rekening houdend met ieders voorkeur en deskundigheid. Zodat ieder zich heeft kunnen concentreren op zijn eigen zaken. Per onderdeel geeft dat meteen diepte aan de bespreking.

Daarbij is het mogelijk, dat deze **kerkenraadsdelen** de commissies ontvangen, die in de gemeente werkzaam zijn.² In het ene zaaltje zie je dan de **evangelisatiecommissie** binnenkomen, en in het andere de **liturgiecommissie**. Even verderop gaat het over jeugdzaken in overleg met de oudervereniging of de jeugdraad, en daar weer naast geeft iemand **van** het GVI voorlichting hoe je zaken van toerusting aanpakt in de gemeente.

Dat alles kan diepgaanden in alle **rust** gebeuren. Alle **commissiewerk** krijgt echt aandacht, de leden **worden** in **hun** inzet gehonoreerd, en binnen de kerkenraad ontstaat **het** zelfde niveau van kennis. **Eén** en al winst: je doet vier of vijf onderwerpen tegelijkertijd, **per** aandachtsveld is er meer tijd, de aangedragen commissie-arbeid wordt optimaal benut en je bent toch om half elf klaar. Als de kerkenraad dit regelmatig zo doet, is er ruimschoots gelegenheid elk jaar alle commissies te ontvangen én per onderdeel beleid te ontwikkelen.

Bovendien kun je op deze **manier** aandachtsvelden toevoegen, omdat ze nieuw **zijn** of omdat er in dat opzicht nooit echt beleid werd ge-

maakt. Je kunt je bijv. gaan **bezin-**nen op de verhouding gemeentelieven - pastoraat, **of** op andere zaken die rechtstreeks de eigen **gemeente** betreffen **maar waar** je als kerkenraad nooit echt aan **toe** kwam. Het zal een verademing zijn voor iedereen! Inmiddels mag ik dit **zeg-**gen uit **ervaring**. Zo kom je **weer** echt aan de zaken toe, en daarin **aan** de **gemeente**, aan de **ontwikke-**lingen en de processen die haar bezighouden.

Niet all-round

Op deze manier hoeft je als ambtsdrager niet all-round te zijn. Je krijgt **een** beperkte, overzichtelijke taak, om je daarin dan echt te **verdiepen** en de rest van de raad daarmee te dienen.

Toch worden alle besluiten samen genomen. Ze worden **voorbereid** in delen van de kerkenraad, maar **elke** ambtsdrager wordt in staat gesteld zijn verantwoordelijkheid in alle zaken te dragen.

Daarom verdient deze opzet m.i. de **voorkeur** boven de **structuur**, dat een kleine **kerkenraadscommissie** zelfstandig alle kleinere zaken **af-**werkt. Hier en daar is een (aangevuld) moderamen met die taak belast. Dat bespaart de kerkenraad dan tal van hamerstukken.

Ik zal niet beweren, dat het zo niet zou kunnen of mogen. Maar het na-deel is dan juist wel, dat je als kerkenraadslid niet alles meer te zien krijgt. En het bezwaar blijft **bestaan**, dat je in alle grotere zaken toch nog volledig belast wordt, **alsof** je **overal** verstand **van** kunt hebben. Daarom is zo'n kleine commissie voor het afhandelen van kleine **zaken** niet echt een antwoord op de totale werkdruk. En ze verschaft zeker niet **genoeg** ruimte om ook nog blinde vlekken in het **kerkenraads**werk op te sporen, en **zo-**nodig het aantal aandachtsvelden uit te breiden.

Evenwicht

Een bijkomend voordeel is het

evenwicht in de **kerkenraadsverga-**dering. Want overal zijn er wel de broeders met singuliere gaven, die veel gelezen hebben en vanuit hun kennis de anderen overvleugelen. Dat zal te goeder trouw gebeuren, maar toch kan dat heel vervelend zijn.

In deze nieuwe vergader-opzet evenwel **wordt** van deze **broeder** verwacht, net als van alle anderen, dat hij vanuit zijn onderwerp de anderen eerst **informeert**, kort maar overzichtelijk. In plaats van een ongezond overwicht ontstaat zo een aangenaam evenwicht in de vergadering.

Bovendien zal elk kerkenraadsdeel, zeker **als** het wat kleiner is **uitge-**vallen, de behoefte hebben om terug te vallen op de aanwezige kennis en ervaring in de desbetreffende commissie. In die commissies kan veel voorhanden zijn, ook aan bereidheid en deskundigheid om mee te denken over de presentatie in de kerkenraad, de tekst van de concept-besluitteksten, enz. Het hoeft geen betoog, dat dit niet alleen de gemeente stimuleert, maar ook bijdraagt aan het inzicht en de slagvaardigheid van de raad. Spontane opwallingen en vlugge teksten maken plaats voor **een** evenwichtig beleid.

'Smal'

Tot nog toe ging het in feite over de kerkenraad 'breed', met de diakenen. Daar **komen** al die **beleidsza-**ken aan de orde.

Maar ook in 'smal' is op soortgelijke wijze winst te behalen op inhoud en tijd.

Je kunt je eens bezinnen op de vraag, in hoe grote kring de **huisbe-**zoekrapporten uitgebracht moeten worden. Moet dat in aanwezigheid **van** alle ouderlingen, of is een **klei-**nere kring ook voldoende om de verantwoordelijkheid samen te dragen?

En dan de **tuchtzaken**, meestal zeer tijdrovend. Is het echt nodig, dat de voltallige raad zich bezighoudt met alle afwegingen? Of kan het ook zo

ELKAAR ZOEKEN BIJ DE ENE TAFEL VAN CHRISTUS

zijn, dat het beleid en de besluitvorming in kleinere kring wordt voorbereid, compleet met afwegingen en gronden? Dan zou de kerkenraad in zijn geheel de **zaak** snel kunnen overzien, toetsen en besluiten.

Die kleinere kring bestaat soms al, als er meerdere secties zijn, en sectie-raden. Toch zou dan nog de vraag gesteld kunnen worden, of die secties niet wat kleiner kunnen. Vaak zijn ze in grootte afgestemd op de verwachtingen die men koestert aangaande de predikant, en dat is nog niet zo weinig. Maar als je die sectie-raden laat vergaderen in **twee** kringen, ga je wel dubbel zo snel én je hebt meer ruimte om ergens dieper op in te gaan. Het is maar een idee.

Doel

Het eerste doel van dit alles is, dat ambtsdragers met net zo veel motivatie naar de **kerkenraadsvergadering** gaan, als op huisbezoek. Omdat het *dan ook up die vergadering rechtstreeks gaat over de zielzorg, en over de zaken die het hart van de gemeente betreffen, en dat die de toon* zetten! Kwesties en randverschijnselen zullen er altijd blijven, niet onbelangrijk, wel secundair. Daarmee vullen wij onze avonden niet.

En dit eerste doel dient een hoger plan, er direct mee verbonden: dat de gemeente als gemeente meer in beeld komt, wat Christus in haar geeft aan al haar leden. Dat de liefde tot haar wordt aangewakkerd, en de gelovigen zich met overtuiging laten vergaderen, naar Christus én naar elkaar toe.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk van Zwolle-C.

Broeder, Praeses, Hooggeachte Broeders.*

Hartelijk dank dat wij in uw vergadering aanwezig mogen zijn. Graag maak ik van de uitnodiging van uw praeses gebruik, om namens deputaten iets tot u te zeggen.

Wij zijn als kerkgemeenschappen nu ruim vijftig jaar met elkaar in contact. Hoewel de laatste tien jaar er van een verblijdende voortgang is te spreken, zijn wij toch nog steeds niet kerkelijk één. Wij ontmoeten elkaar wel in allerlei samsprekingen, landelijk en plaatselijk, maar wij ontmoeten elkaar nog niet aan de tafel van Christus. Nu daadwerkelijk kerkelijk één worden zo'n moeizaam proces blijkt te zijn, gaan er steeds meer stemmen op, om enerzijds blij te zijn met de geestelijke verbondenheid, die gebleken is, maar anderzijds maar te berusten in het feit, dat wat zoveel gemeen heeft, in de praktijk toch moeilijk bijeen te brengen is.

In 1997 keek prof. C. Graafland op een vergadering te Haarlem terug op vijftig jaar Contact-Organ van de Geref. Gezindte. Hij bepleitte daarbij de kerkelijke verdeeldheid tot op zekere hoogte te accepteren. Het fenomeen van de vele kerken is nu eenmaal verweven met de aard en ontwikkeling van ons volk.

Graafland riep op, om de kerkelijke verdeeldheid positief te bezien als een rijke veelkleurigheid, waaraan elke kerk met haar eigen cultuur en vormen bijdraagt. Daarbij stelde hij met beroep op Calvijn dat eenheid in geloof een géestelijke eenheid is, die onzichtbaar is.

Anderen die **toch** meer moeite heb-

ben met de kerkelijke verdeeldheid, gaan niet zo ver als prof. Graafland. Zij blijven de verdeeldheid zien als een schuldig manco, maar stellen: liever in vrede naast elkaar, dan vol onenigheid in één huis! Hoe treurig het ook is, dat wij niet door één deur kunnen, God roept ons tot vrede en het kan niet zijn bedding zijn, dat wij onder één kerkdak elkaar het leven moeilijk maken. Er is gelukkig nog een 'oecumene van het hart', die over kerkmuren heen in allerlei bijeenkomsten genoten kan worden.

Ik meen dat wij van deze geluiden nadrukkelijk afstand moeten nemen. Wie er aan gehoor geeft, vergeet **mijns** inziens wat wij belijden omtrent Christus' kerk. Wij geloven een heilige, algemene en apostolische kerk (Geloofsbelijdenis van Nicea). Een verscheurde kerk is een innerlijke tegenstrijdigheid. Een verdeelde kerk is in flagrante tegenspraak met de eigenschappen, die het geheim van de kerk bepalen: haar eenheid en haar katholici-teit.

Als wij belijden dat de kerk de ene kudde van de Goede Herder is, dan kunnen wij verdeeldheid niet accepteren en dan zullen wij de eenheid ook moeten zoeken met hen, die met ons het Woord van de Here liefhebben. En als wij de katholici-teit van de kerk serieus nemen, dan mogen eigen 'cultuur' en 'manier van omgaan met de dingen' geen belemmering vormen.

Juist nu in de praktijk blijkt, koe moeizaam het is kerkelijke breuken te helen, zullen wij elkaar moeten oproepen, niet met mooi linkende redematies te komen, maar **normatieve** blijven denken en spreken!

Niet de weerbarstige praktijk, maar het Woord van Christus moet onze overleggingen bepalen. Wij krijgen geen dispensatie van het gebod om het brood samen te breken. Hoe moeizaam het allemaal **ook** is, juist in die moeizaamheid moet onze volharding in het volgen van Christus' roepstem blijken. Sprak Calvijn niet in dit verband over **een** 'dwars door de wanhoop naar voren stormen' in het geloof dat de Here wonderen kan werken?

Broeders, neemt u mij niet kwalijk, dat ik u en ons aan deze dingen herinner. Uw kerken en onze **kerken** zullen onder de zegen van de Here alleen samen verder komen, wanneer de belijdenis omtrent de eenheid en **katholiceit** van de kerk een religie van ons hart is. **Dan** zullen wij het niet opgeven, elkaar te blijven zoeken bij de ene tafel van Christus.

Een woord van prof. W. Van 't Spijker heeft mij niet meer losgelaten: "Wie echter de broeders opgeeft, los laat en zegt: het is beter dat zij onder **dát** dak en wij onder het onze wonen, mag geen staat meer maken op de troost van de Psalm die zegt: Gij alleen doet mij veilig wonen".

Wij **mochten** kennis nemen van het rapport en de voorstellen van uw deputaten. Uw synode van Zierikzee kon reeds uitspreken 'dat het verheugend is dat op een aantal punten opmerkelijke vorderingen zijn gemaakt'. Het verheugt ons als deputaten zeer, dat in de jongste **samensprekingen** ten aanzien van de toeëigening van het heil overeenstemming kon worden bereikt. Het thema van de toeëigening van het heil zit u terecht hoog, broeders. Het gaat ook niet minder **dan** om het aanbiddelijke werk van God de Heilige Geest in de harten en levens van Gods kinderen. Een werk waarover recht gesproken dient te worden, **willen** prediking en pastoraat schriftuurlijke diepte houden. Mogen wij het niet als een geschenk van de Here zien, dat wij na

jarenlange gesprekken elkaar hier zo heerlijk hebben mogen vinden? Geve de Here, dat dit alles ook in uw en onze kerken rijke doorgang **krijgt** in prediking en ambtelijke zorg. Wij zijn **samen** nog lang niet uitgeleerd als het gaat om de vraag: hoe moet dit alles **gestalte** krijgen in de praktijk?

Het heeft ons goed gedaan u naast ons te vinden op de laatste Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken in het dringende **appèl** op deze kerken om toch terug te keren tot de onbekrompen binding aan de gereformeerde belijdenis en de gereformeerde **kerkregering**. Tegelijk hebben wij er **begrip** voor, dat de **woorden**, die ds. J. Westerink daar namens u sprak, **ingrijpende** vragen met zich meebrengen voor kerken in uw midden, die **nauw** samenwerken met een Nederlands Gereformeerde kerk. De Here geve u wijsheid om in deze niet geringe problematiek verder te **komen**.

Terugkijkend op de **samensprekingen** mogen wij constateren dat er overeenstemming is gegroeid ten **aanzien** van de **toeëigening van het heil, het belijden omtrent de kerk en de schriftuurlijke positiebepaling ten opzichte van de Nederlands Gereformeerde Kerken**. **Ook** konden uw deputaten zich vinden in onze nota over het Schriftgezag. Onder de zegen van de Here mocht wat als een **belemmering** ervaren werd om samen **één kerk** te zijn, worden weggenomen. Dit wonder van Gods Geest verplicht ons de vraag onder ogen te zien, hoe wij deze geschonken eenheid nu nader **gestalte kunnen geven**. Is het voor de Here verantwoord, dat wij blijven praten zonder dat er ook daadwerkelijke stappen worden **gezet**? Het kunnen misschien nog geen **grote** stappen zijn. Er zijn nog dingen, die moeite geven. Er is **nog** verschil in omgaan met bepaalde zaken. Er is ook een eigen sfeer. En bovendien betreft het duizenden mensen. Om van het eigene **van**

elke plaatselijke situatie niet te spreken.

Maar dit alles heft onze gemeenschappelijke roeping niet op met de gegroeide overeenstemming ook iets te doen.

Wij zouden dankbaar zijn, wanneer uw vergadering **zou** kunnen **besluiten**, deputaten de opdracht te geven, zich nader te bezinnen op de vraag **of een federatie van onze kerken** aanbeveling **verdient** en op **welke** wijze deze vorm zou kunnen krijgen, zoals **uw** deputaten aan uw vergadering thans voorstellen. Mag ik de suggestie doen dat deze bezinning iets gemeenschappelijks wordt in komende **deputatengesprekken**?

Mocht **het** zojuist genoemde uw vergadering te ver gaan, laten wij dan samen in de kracht van de Heilige Geest de creativiteit opbrengen om over **kleine** stappen na te denken en die inhoud te geven. Hoe kunnen onze kerkgemeenschappen nog meer naar **elkaar toegroeien**? Welke vormen zijn daarvoor **geëigend**?

Daarbij zal rekening gehouden moeten worden dat eenheid vooral ook plaatselijk bevorderd en **beleefd moet** worden. Onze **kerk**gemeenschappen zijn immers verbonden van plaatselijke kerken.

Broeders, nu de Here ons tot elkaar leidt, brengt dat ook veel werk in eigen kring met zich mee. Er is veel uit te leggen, veel bij te sturen, veel te **bemoedigen** en veel geduld te hebben. Wij kunnen daar tegenop zien en zorg hebben over spanningen, die **wij** al zien rijzen. Wij kunnen **denken**: waar beginnen we aan? Maar is er een andere weg, wanneer wij geen denominatie, maar waarlijk kerk van Christus willen zijn? Is er een andere weg, als wij **belijden** één heilige en katholieke kerk? Hebben uw en onze vaders niet in de Acte van Afscheiding betuigd: "gemeenschap te willen **uitoefenen** met alle ware gereformeerde ledematen, en zich te willen verenigen **met** elke op Gods onfeilbaar Woord gegronde

vergadering"?

Zullen wij dan deze weg niet gaan in het **geloof**: "Die ons **roept**, is **getrouw**; Hij zal het ook doen"?

Broeders, de Here zegene uw beradslaging. Moge de uitkomst ervan vreugde geven in de hemel en in onze kerken. Kerken, voor wier **eenheid onze Heiland zijn bloed gaf**.

Ik dank u.

* Toespraak, door dr. A. N. Hendriks als voorzitter van deputaten voor het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken gehouden op 30 september j.l. tot de generale synode van de C.G.Kerken te Nunspeet.

Dr. A.N. Hendriks is predikant van de Gereformeerde Kerk van Amersfoort-Centrum.

M meditatief

EEUWIG DANKBAAR

*Hoe zal ik de HERE vergelden
al zijn weldaden jegens mij?
De beker der verlossing zal ik opheffen,
ik zal de naam des HEREN aanroepen.*

Psalm 116:12-13

Dat had je niet Roeven **doen**! Veel te gek!
Je bent verrast met **een** cadeau.
Of wordt ongevraagd geholpen.
Je had er niet om durven vragen.
Je had het ook niet **kunnen** denken.
Maar ze stonden voor je klaar.
Alles kwam voor elkaar.
Dankzij de inzet en de inspanning van anderen.
Je bent sprakeloos..
Dat hadden jullie **toch** niet **moeten** doen!
Hoe zal ik je kunnen bedanken?
Wat kan ik ervoor terugdoen?

Je bent er echt mee geholpen.
Maar je reactie **is** wat onbeholpen.

Je wilt je dank bewijzen.
Je brengt die **ook** onder **woorden**:
Dank je wel.
Maar **tegelijk** voel je je verplicht:
Hoe **kan** ik je belonen, wat zal ik je teruggeven?

Dankbaar zijn is **moeilijk**.
Wij, **mensen**, willen liefst wij **zijn**,
geen verplichtingen **hebben** tegenover anderen
als gevolg van ons **onvermogen**.
Het gezegde luidt ook: voor wat **hoort** wat.

Ze zeggen wel eens: ik zal je **eeuwig** dankbaar zijn.
In de praktijk blijkt de dank **vaak** van korte duur.
Zelfs als iemand je uit de ellende heeft gehaald,
door je schuld **over** te **nemen** en af te betalen.
Je weet: ik **kan** er nooit iets tegenover stellen,
waardoor **we** weer gelijk staan.
En dat is eigenlijk je eer **te** na.
Dat je hulp nodig hebt is al erg **genoeg**.

De psalmist Rad hulp nodig. Zo erg was het.
Hij **was** op sterven na dood.
Maar de HERE heeft hem van de **dood** gered.
Daarvoor **wil** hij de **HERE** bedanken. Maar hoe?
Hoe zal ik de HERE vergelden al zijn weldaden jegens **mij**?
Ik **kan** niet zeggen:
Dat had U niet hoeven te doen.
Als **Hij** het niet gedaan had, was ik verloren.
Terugbetalen kan niet. Als dat zou moeten, was ik reddeloos verloren.

Nu kan ik danken.
Ik mag eeuwig dankbaar zijn.

Ds. B.C. Buitendijk is predikant van de Gereformeerde Kerk van Steenwijk.

Wandelen met God

Leden van de Gereformeerde Kerken hebben **gemiddeld een inkomen, dat meer dan modaal is. Hoe dat zo gekomen is, weet ik niet, Het is een studie waard.**

Maar zodoende kunnen we gerust aannemen, dat er onder ons ook wel meer dan gemiddeld geïnvesteerd is, bijv. in aandelen en aandelenfondsen. En dat nu de pijn voelbaar is, bij menigeen. Misschien ook wel meer dan gemiddeld.

Dat vertellen we elkaar niet, natuurlijk. Je praat alleen over je winsten. Voor je verliezen kun je je alleen maar schamen. Om in stilte je wonden te likken.

Nee, een krach mag het niet heten. Zo schijnt het. Dan moeten de beurskoersen nog iets sneller naar beneden gaan, Maar het resultaat lijkt me hetzelfde. In de kortste keren ben je zo'n 30% van de waarde van je beleggingen kwijt. **t.** het ziet er niet naar uit, dat je dat binnenkort terug verdient.

Tekenen van de tijd

Voortdurend moet ik in deze tijd denken aan het beeld in Openbaring 18, de plotselinge val van Babylon. De kooplieden van de aarde wenen, zo staat er, omdat niemand meer hun lading koopt. En ze verbazen zich, dat in één uur tijd al die grote rijkdom is vergaan. Tot voor kort was er niets aan de band, zo leek het. Alles kon. De bomen groeiden tot aan de hemel, en velen werden daardoor aangetrokken. Om rijk te zijn en nog rijker te worden. En nu ineens stort alles in. Het heeft daar de sfeer van het einde van de wereld. En toch weten

we, dat de Openbaring aan Johannes zich daartoe niet beperkt. De komst van Gods grote dag zal voortdurend merkbaar zijn, in heel deze laatste bedeling: Zodoende krijgen we beelden en visioenen te zien, die nu al hun betekenis hebben, Jezus heeft dat ronduit w gezegd. Tekenen van de tijd vullen de wereldsgeschiedenis.

'Tekenen van de tijd' kunnen we omschrijven als 'gebeurtenissen met een boodschap'. Ze overkomen ons niet toevallig, maar willen ons inzicht geven en ons stimuleren Gods Woord serieus te nemen. Daarom wil ik zeker niet goedkoop doen over de financiële pijn die hier en daar gevoeld wordt. Maar ik hoop wel, dat die pijn ons met elkaar wat oplevert. Namelijk, het groeiend inzicht dat hier op aarde echt alles voorbij gaat. De wereld kan zo niet blijven: torenhoge rijkdom voor een klein deel van de bewoners, naast de meest ellendige

armoede van ontelbaar velen. God accepteert deze situatie niet. Jezus heeft betaald voor herstel. Dit soort rijkdom zal instorten. Iedereen die toch probeert zich daarmee gelukkig te maken, krijgt nu zijn waarschuwingen, nu er nog tijd is om het anders te doen.

G7

Ik schrijf dit op maandag 5 oktober 1998. De ogen van alle aandeelhouders op de hele wereld zijn, met de laatste hoop, gericht op de G7. Hun god op aarde. Zullen ze worden gered, met hun investeringen?

De grote 7 hebben de hele zondag doorvergaderd. En, zo blijkt, ze hebben samen nog wel een paar honderd miljard dollar, ergens in reserve, om een financiële injectie te kunnen geven.

Niet te geloven.

En als het lukt? Dan haalt ieder weer opgelucht adem, Dan is de wereld-economie gered. Kunnen we op de oude voet verder gaan. Niets aan de hand.

We redden onszelf. Niemand die naar God vraagt.

Valse tekenen

Ook dit heeft Jezus voorzien. Zijn tekenen zullen worden ontkend. Valse christussen zullen hun verlossingswegen aanprezen. Zij zullen dat doen, met gebruikmaking van valse tekenen. Grote wonderen, waar je mond bij openzakt.

De jonge jeugdverenigingen, die het blad 'Rechte Sporen' gebruiken, gaan met dit onderwerp juist intensief aan de gang in deze tijd, aan de hand van Mat.24. Misschien is het goed, om daar eens extra in mee te leven.

Op een vraag van zijn discipelen beschrijft Jezus de tekenen van zijn

komst. Hij vertelt erbij dat deze meten gebeuren, want ze bevatten prediking: 'geen heil, geen toekomst, geen **paradijs** buiten de Verlosser om!'

Maar de tijd zal ook vol zijn van valse tekenen, zo waarschuwt Hij. Kenmerkend voor het uiterste verzet. De inzet is: 'er is toch een fantastisch leven mogelijk zonder God'. We redden onszelf, koste wat het kost. En dan is een mens tot **veel** in staat.

Zo worden Gods tekenen om zeep geholpen. En wel **w** overtuigend, dat zelfs de uitverkorenen daardoor aangeslagen kunnen raken.

Schaamteloos egoïsme

Toch zijn valse tekenen wel herkenbaar, als je goed **oplet**. **Dan** moet je vooral luisteren naar wat erbij gezegd **wordt**.

In dit geval **heeft** de vergadering van de G7 zich wel erg bloot gegeven. Wat is namelijk de bedoeling? Het plan is, om armere, kwetsbare economieën, voor (verder) instorten te behoeden. Landen als Brazilië en zo, die zelf **geen** bodemloze put zijn, maar die **met** enige hulp een belangrijk **afzetgebied** kunnen vormen voor de geavanceerde westerse kennis en apparatuur.

Let wel: men **gaat** niemand helpen uit liefde. Dat **woord** is geheel buiten de orde. **Men** gaat ook geen enkel land helpen om dat land zelf. Nee, de G7 zullen ervoor zorgen, **dat** de kooplui **hun** afzetgebieden weer terugkrijgen. Zodat ze niet met hun handel en overproductie blijven zitten. Dat moet-allemaal ergens gedumpt worden, het maakt niet uit waar, als er maar voor betaald wordt.

Schaamteloos egoïsme.

We redden onszelf. Ja, maar dan **ook** echt alleen onszelf!

Er is **geen** sprake van dat er exba geld stroomt **naar** gebieden waar de nood **het** hoogst is. Terwijl men toch ergens een paar honderd miljard dollar (!) in zijn achterzak heeft. Wat zou je daar niet **met** kunnen doen?! En waarom gebeurt dat niet, met zoveel schrijnende

nood op aarde?!

De echte **Christus** is toch wel echt uniek. Hij kon zichzelf redden, maar deed het niet. Hij gaf alles wat Hij had aan mensen, verloren in hun schuld.

Hij redt, en niemand anders.

Schuld doet pijn

Nog een laatste gedachte in dit verband.

We doen niet goedkoop over de teurstelling, **waar** menigeen mee rondloopt. Financiële verliezen kunnen rake klappen zijn, die echt pijn doen. 'Had ik het maar anders gedaan...', kan voortdurend door je hoofd **spoken**.

Schuld doet pijn.

Toch hebben we het nog maar **over** geld. Er is geen leven mee gemoeid. Er bestaat **ook** andere schuld, opgebouwd door verkeerde gedachten, woorden en daden.

Doet die schuld **ook** zoveel pijn? -

Baar gevolgen **zijn** vele **malen** groter dan van een financiële mislukking. Je kunt **God** erdoor verliezen! Waren we niet gewend te gemakkelijk met onze schuld om te gaan?

En was de **schadeloosstelling** niet al te gewoon geworden? **Was** de vreugde en de opluchting soms niet ver te zoeken?

Troost

Er is ook troost.

In Christus ontvang je **méér**, dan je in je **hele** leven **kunt** verliezen.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk van Zwolle-C.

Uit de kerken

Beroepbaar gesteld door de classis Zwolle: drs. P.G. Boon, Telemannstraat 189, 8031 KG Zwolle, tel. 038-4235833.

Toegelaten tot de dienst des **Woords** door de classis Groningen: J.M. Oldenhuis, beroepen te Wet-

singe-Sauwerd, waar hij in het **ambt** bevestigd zal worden en intriede zal doen op 8 november, in dienst met een respectievelijke aanvang van 9.30 en 14.15 uur.

Toegelaten tot de dienst des **Woords** door de classis Amsterdam-Leiden: R. Prins te Gramsbergen, beroepen te Hoofddorp. Beroepbaar gesteld door de **kerkenraad** van Enschede-Noord: ds. D. Mak, die missionair predikant is geweest op Irian Jaya, Schumannlaan 6, 7522 KE Enschede, tel. 053-4355547.

Emeritaat ds. H. Knigge

Met ingang van 1 oktober is aan ds. H. Knigge **leeftijdsemeritaat** verleend. Vanaf 18 mei 1960 heeft ds. Knigge de Canadian Reformed Churches en de Gereformeerde Kerken in Nederland mogen dienen als predikant. Eerst als zending, uitgezonden door de gemeente van Toronto naar Irian Jaya, vervolgens als **predikant** in Nederland in de gemeenten Langeslag en **Daarlerveen**. Vanaf 1 mei 1992 **was** ds. Knigge missionair **toerustingspredikant** in Kupang/Timor (Indonesië). Na **k**-rugkeer, december 1997, bracht het echtpaar Knigge op verzoek van deputaten BBK oriënteringsbezoeken aan Suriname en Brazilië.

Adres: **Barrage** 5, 9285 SJ Buitenpost, tel. 0511-541603.

Adreswijzigingene.d.

Enschede/Noord * **Scriba**: H. Nijhuis, Sniedershorst 123, 7531 KN Enschede, tel. 053-4353201; **Diaconie**: J. Bakker, Steenweg 136, 7531 BZ Enschede, tel. 053-4337821; **Zendingsscriba**: R. Bos, Dr. Benthemstraat 47, 7514 CE Enschede, tel. 053-4356598.

Groningen-Noord * **Scriba**: J. Por, Oranjesingel 9, 9717 CC Groningen, tel. 050-3120312

Krommenie * **Adres**: Gereformeerde **kerk**, Noorderhoofdstraat 65, 1561 AS Krommenie. Dit geldt voor kerk en **diakonie**.

SECULARISATIE VOLGENS DESKUNDIGEN

P. Houtman

De deskundigen bij uitstek op het gebied van de secularisatie zijn de godsdienstsociologen. In hun wetenschappelijke discipline wordt dit verschijnsel systematisch onderzocht. Vaak lijkt secularisatie zelfswel bij uitstek het thema van dit vak. Dit is begrijpelijk, gezien de historische achtergrond van dit vak. Godsdienstsociologie is wel sociologie, maar heeft aan de universiteit z'n plaats onder de paraplu van de theologie. Dat komt zo: theologen namen in de samenleving ontwikkelingen waar, waar ze vanuit hun eigen deskundigheid niet goed raad mee wisten: de kerken liepen leeg; de interesse en het respect voor God en godsdienst, en zelfs de kennis erover en het begrip ervoor, namen af. Daarom werd de hulp ingeroepen van deskundigheid op het gebied van de samenleving.

Onder deze deskundigen is de verscheidenheid en de verwarring van spraak en opvattingen over dit grote onderwerp gigantisch. Gelukkig kunnen we ons concentreren op het werk van één persoon die als autoriteit op dit terrein in Nederland geldt: Dr. G. Dekker, tot zijn emeritering verbonden aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.¹ Op het in het vorige artikel genoemde congres van theologen en sociologen over secularisatie werd zijn definitie als uitgangspunt genomen.

Afdingen

Dekker omschrijft secularisatie als: de afnemende betekenis van godsdienst in de samenleving. 'Godsdienst' is in deze definitie: de be-

trokkenheid op een andere, als transcendent ervaren, bedissende werkelijkheid. Dekker plaatst veel restricties bij de algemene stelling dat de betekenis van godsdienst in de samenleving afneemt. Hij bestrijdt de gedachte dat dit proces in de ontwikkeling van de samenleving onontkoombaar zou zijn. Ook acht hij het proces niet onomkeerbaar. In die zin neemt hij afstand van 'de secularisatiehese'. Al helemaal geldt als verouderd de klassieke visie van Emile Durkheim: een samenleving zou normaliter één godsdienst hebben, waarin haar hoogste waarden culminerend; verval van de godsdienst zou samenhangen met desintegratie van de samenleving. Secularisatie doet zich voor in onze

samenleving. Elders in de wereld kan het wel heel anders gaan. Het constateren van secularisatie houdt nog geen waardeoordeel in. Verder: als we zeggen dat vroeger de godsdienst een grotere plaats in de samenleving had, houdt dat nog geen waardeoordeel in over die vroegere godsdienstigheid; het kan bijvoorbeeld zijn dat die nogal uiterlijk en oppervlakkig was. Aan de andere kant: in de huidige samenleving is er nog steeds godsdienstigheid; de laatste tijd zelfs weer meer, al waarschuwt Dekker dat we de betekenis daarvan niet moeten overdrijven. Dit alles is nuchtere taal. Secularisatie als verschijnsel in de samenleving wordt hier tot beperkte proporties teruggebracht. We kunnen nu al wel concluderen: kleinere proporties dan in het levensgevoel dat we vorige keer schetsten.

En vloed

Niettemin - zo gaat het betoog van de godsdienstsocioloog verder - is secularisatie een reëel verschijnsel, dat een ernstige uitdaging betekent voor kerk en theologie. Willen de kerken iets van hun verloren invloed terugwinnen, dan zullen ze serieus het roer om moeten gooien. Godsdienstsociologen kunnen geïrriteerd raken over foefjes waarmee theologen het verschijnsel secularisatie proberen te bagatelliseren. Bijvoorbeeld: beweren dat de mensen diepste toch niet zonder God kan, of is; dat hij een onuitroeibare religieuze wortel heeft. Of: godsdienst zodanig definiëren - bijvoorbeeld als iets puur individueels, alleen maar in het hart; of als: het telkens opnieuw profetisch kritiseren van het bestaande - dat godsdienst

zich zou onttrekken aan alle sociologische analyse. Of (nog anders): godsdienst zo breed en zo **on-specifiek** definiëren - bijvoorbeeld als: een betrokkenheid op laatste waarden, of: toegewijd handelen -, dat ieder mens wel als godsdienstig kan worden beschouwd.

Die irritatie is begrijpelijk. Het lijkt immers alsof theologen eerst sociologen te **hulp** roepen en dan vervolgens in de loop **van** het gesprek de indruk wekken dat ze **hun** bijdrage uiteindelijk niet zo relevant vinden.

De betekenis van godsdienst in onze samenleving is wel degelijk afgenomen. Mensen **zijn** minder gelovig. Ze doen er minder aan. In de samenleving **zijn** godsdienst en kerk minder prominent aanwezig. Ook het geloof zelf heeft minder inhoud gekregen; het is bijvoorbeeld meer **gehorizontaliseerd**.

Mensen ervaren in hun dagelijks bestaan godsdienst als minder relevant. We kunnen bijvoorbeeld denken aan de terreinen **van** huwelijk en seksualiteit, gezinsvorming, het arbeidsleven en de politiek.

Godsdienstsociologen leggen de nadruk op de wisselwerking. **Aan** de ene kant: mensen zijn minder godsdienstig en passen godsdienstige principes dus minder toe op hun leefwereld. Aan de andere kant: doordat ze in hun leefwereld de godsdienst als minder relevant ervaren, zijn ze ook minder met godsdienst bezig. Aan de andere kant doet zich de laatste tijd een nieuwe godsdienstige opleving voor. Er is in de plurale **samenleving** ook meer ruimte voor godsdienstigheid. Toch waarschuwt Dekker ervoor (zoals gezegd), dat **we** de betekenis daarvan niet moeten **overdrijven**. In de eerste plaats: niet alles is godsdienst in de opvatting **van** Dekker. Allerlei vormen **van** meditatie, **en** New Age, kennen geen **betrokkenheid** op een hogere, transcendente werkelijkheid. En bovendien, zegt Dekker: het is lang niet altijd christelijke **godsdienst**; en daar gaat het **toch** om.

Religie of geloof?

Die laatste opmerking roept bij mij een vraag op. Uit praktisch oogpunt begrijp ik wel, dat het gaat om christelijke godsdienst: **godsdienst**-sociologen zijn immers door theologen en leidinggevendenden in christelijke kerken te hulp geroepen. Maar: was het dan niet beter geweest als dat van meet af aan in de definitie had gestaan?

Het is begrijpelijk dat sociologen daar huiverig voor zijn. Als ze in hun omschrijving van secularisatie een definitie van de christelijke godsdienst zouden moeten inbouwen, dan zouden ze in theologisch vaarwater komen en bepaalde theologische standpunten moeten innemen. Dat zou ze voor hun besef de mogelijkheid ontnemen om zelf **standig** hun bijdrage te leveren.

Er is ook een **diepere** achtergrond. Er wordt gesproken van 'secularisatie' als het grote thema, het grote probleem. Waarom niet van 'ontkerstening'? Dat kan **ermee** te maken hebben dat in de aanvankelijke probleemstelling het christendom de enige relevante godsdienst **was**. Godsdienst valt dan in de praktijk samen met christelijke godsdienst, en ontkerstening en secularisatie zijn synoniem. Vandaag in onze samenleving is dat niet meer zo.

Er kan ook een andere opvatting achter liggen: dat godsdienst als zodanig, afgedacht van de inhoud ervan, beter zou zijn dan helemaal geen godsdienst. Ontkerkelijking is dan wellicht erg, ontkerstening erger, maar secularisatie is het grote schrikbeeld.

M.i. ligt hier stof voor een discussie in eigen kring, die nog niet voluit gevoerd is. Het lijkt me toe dat er geen goede grond is voor deze gedachte. Het zou betekenen dat een vriendelijke, open, maar op godsdienstig gebied onwetende jongere, zoals **we** die in onze omgeving tegenkomen, verder van het koninkrijk van God af zijn dan fanatieke moslims. Dan zouden in het Oude Testament de dienaars van de **Beël** minder ernstig veroordeeld moeten

worden dan de mensen die uitgaan van "Er is geen God". Dat lijkt me moeilijk te verdedigen.

De constatering dat godsdienst herleeft en er dus ook 'de-secularisatie' bestaat, **zal** wordt in ieder geval naar het eenstemmig gevoelen van velen gesteund door de opkomst van de evangelische beweging, zoals de **godsdienstsocioloog Stoffels** die beschreven heeft. 'Evangelischen hebben (ik sluit me maar even aan bij de wat afstandelijke spreektrant) veelal opvallend strikte **en** behoudende christelijke opvattingen, maar staan toch tegelijkertijd met beide benen in de moderne samenleving.

Doelstelling nodig

Dekker laat zijn betogen telkens uitlopen op **beleidsaanbevelingen voor** kerk en theologie. Bij neemt afstand **van** pleidooien dat de christelijke godsdienst zich, om te overleven, zou **moeten** aanpassen aan de heersende **tendenzen** in de moderne samenleving, en zich dus zou **moeten ontwikkelen** tot zoiets als een seculair christendom. Ook pleit hij er niet voor dat de kerk, om bij de tijd te blijven, zo veel mogelijk alle verschijnselen **van** moderne **godsdienstigheid** zou moeten proberen te integreren onder **haar** eigen **hoede**.

De aanbevelingen die Dekker zelf doet, zijn niet de jaren door dezelfde. Het voert te ver, de verschillende versies hier **weer** te geven en te **vergelijken**.

In 1983 bepleit hij dat de kerk de christelijke godsdienst ontdoet van tijdgebonden elementen, vaststelt waar het wezenlijk om gaat, en dat **vorm** geeft. Van daaruit kan ze dan de moderne **samenleving** kritiseren. Dekker benadrukt (in 1975) dat **beleidsaanbevelingen** niet zonder meer voortvloeien uit de beschrijving van de verschijnselen. Aanbevelingen doen is een stap verder, **bedoeld** om de praktijk te dienen. In de lijn daarvan is hij in 1995 voorzichtiger, bescheidener in het geven van adviezen aan de kerk.

Deze notities wijzen in een bepaalde richting. Ze onderstrepen dat uit de waarneming **van** secularisatie nog niet direct volgt dat de kerk het in deze tijd heel anders zou **moeten** gaan **doen**. Om beleid te **maken**, moet je niet alleen de **situatie analyseren**, maar **ook doelstellingen** hebben. En over die doelstellingen van de **kerk gaat het meer** in de theologie dan in de **godsdienstsociologie**.

Eigen plaats

De conclusie uit dit artikel kan zijn: er is heel wat af te dingen op de uitspraak dat 'wij in een gesecculariseerde wereld leven'. Die uitspraak is veel te zwaar. Het is juist om te **zeggen**: wij leven in een deel van de wereld waar momenteel, temidden van allerlei verschijnselen op godsdienstig gebied, secularisatie een van de opvallende is. Een ander verschijnsel is bijvoorbeeld een kerk, die haar eigen koers blijft volgen. Er is geen reden om te zeggen dat die niet net zo goed haar eigen plaats in de moderne samenleving heeft.

Als secularisatie verontrustend is, is deze conclusie enigszins geruststellend. Daarmee is niet gezegd dat we er tevreden mee kunnen zijn als in de bonte plurale samenleving aan de christelijke godsdienst haar eigen plaatsje wordt gegund. Een definitieve conclusie blijft nog openstaan tot nadat we in een volgend artikel bijbelse gezichtspunten hebben aangedragen.

Godsdienst en kerk hebben hun plaats in onze samenleving. Er zijn mensen, en gemeenten, die volhouden om in hun visie op seksualiteiten **gezin, op werk en geldbesteding, en op politieke programma's**, hun **godsdienstige** overtuiging voluit tot gelding te brengen. Waarom zou dat niet in de moderne maatschappij passen? Stel nu eens dat godsdienst een **levensstijl** zou vereisen als die van de Amish in de Verenigde Staten, die vasthouden aan donkere kleding en antieke wagens en soberheid, waarom zou dat **dan** in de **cultuur** van nu per definitie niet kunnen?

Godsdienst en kerk hebben in de samenleving geen dominerende plaats; geen overkoepelende plaats. In een rooms-katholiek **denkmilieu** is dat sneller reden tot verontrusting. Daar gaat **men** er vaak **makkelijker** van uit dat die dominerende positie, die men als eeuwenlange historische achtergrond **waarneemt**, normaal is. Maar op bijbels standpunt kan de nietdominerende plaats van het christelijk geloof in de wereld betreurenswaardig **zijn**, maar het is niet **abnormaal** en niet verontrustend.

De dominantie van het christendom en de centrale plaats **van** de kerk in vroeger tijden was ook betrekkelijk. Het verschil tussen vroeger en nu is graadueel, niet **fundamenteel**.

¹ We maken hier hoofdzakelijk gebruik van de volgende publicaties van zijn hand: *De mens en zijn godsdienst. Beschouwingen over de functies van godsdienst en kerk voor mens en samenleving*. Bilthoven 1975. *Oude wijn in nieuwe zakken*. Over de christelijke godsdienst in de moderne samenleving. Baarn 1983. 'Geloven in een gesecculariseerde wereld'. In: G. Dekker e.a., *Secularisatie: crisis of uitdaging*. Kampen 1995.

² H.C. Stoffels, *Wandelen in het licht. Waarden, geloofsovertuigingen en sociale posities van Nederlandse evangelischen*. Diss. Kampen 1990.

Ds. P. Houtman is predikant van de Gereformeerde Kerk van Twijzel-Kollumerwaag.

Uit de kerken

Intrede

Ds. T. Dijkema werd op zondag 20 september **bevestigd** als predikant **te Zoetermeer**. Voorganger was ds. P.J. Trimp te Heemse. Adres: ds. T. Dijkema, Pivelingo 20, 2716 BE Zoetermeer, tel. 3229339 (privé)/ 3229426 (werk).

Zondag 11 oktober vond de bevestiging **plaats van kandidaat J.R. Douma uit Kampen te Beverwijk en te Kramme-**nie. Bevestiger was prof. dr. C.J. de Ruijter uit Kampen. Nieuw adres: Lessestraat 59, 1966 SC Heemskerk, tel. 0251-238784.

Op zondag 11 oktober vond de bevestiging plaats van kandidaat R. Prins uit **Gramsbergen** door ds. P.R. Baas uit Hasselt.

Nieuw adres: Houtwijkerveld 126, 2131 MN Hoofddorp, tel. 023-5570145 (privé), 5570146 (werkkamer).

Persberichten

Studiedag 'De kerkgeschiedenis in de Nederlandse literatuur'

De Vereniging van Christen-Historici belegt op **zaterdag 31 oktober 1998** in **samenwerking met het christelijk-literaire** tijdschrift Liter een studieconferentie over 'De kerkgeschiedenis in de Nederlandse literatuur'. Op deze dag zal ds. T. van der **Schans** een lezing houden over "Het **leesgezelschap van Diepenbeek**" van P. van Limburg Brouwer, dr. H. **Krabbendam** over 'Landverhuizers' van P.J. Risseuw en H. Werkman over 'De nakomer' van Maarten 't Hart. Vragen die behandeld zullen worden: **Mag de geschiedenis tot een roman** herschreven worden? Is de drang tot historische nauwkeurigheid niet fnuikend voor de literaire kwaliteiten **van het boek**?

De studiedag vindt plaats in het **gebouw** van Pabo 'De Driestar' te Gouda **en duurt** van 10.00 uur tot 15.45 uur. (Voor meer informatie: tel. 0172-617337)

Voorlichtingsdag 1998

De jaarlijkse **voorlichtingsdag** van de Theologische Universiteit te Kampen wordt D.V. gehouden op zaterdag 24 oktober a.s. in het gebouw van de universiteit, Broederweg 15 te Kampen. De **voorlichtingsdag** is bedoeld voor aspirant-studenten en belangstellenden, bv. ouders **van** jongelui **die** overwegen in Kampen te gaan studeren. In verband met de voorbereiding wordt ieder die **van** plan is deze dag bij te **wonen**, verzocht zich **schriftelijk** of telefonisch aan te melden met opgave van het aantal personen **waarmee** men denkt te komen. Postadres: **Theologische Universiteit, Postbus 5026, 8260 GA Kampen**. Telefoon: 038-3312878 (tussen **11.00 en 12.30 uur**).

Opvoeding en onderwijs

Zo, nou ga jij verder leren, zelden mijn ouders 37 jaar geleden. En er klonk verwachting in door. Zelf hadden ze dat niet gekund. Mijn vader had alleen lagere school. Mijn moeder daarna een jaar huishoudschool.

Waarom verder weg naar school?

Verder leren. Dat was het motto. Een wijde horizon zou zich ontsluiten. Het lyceum in Rotterdam stond er garant voor. Nou het was inderdaad verder. Verder dan anderen. Ik moest er met de trein heen. Tot dan tae waren mijn oudere zussen en broer steeds met de fiets gegaan. Naar MULO en HBS in onze eigen stad.

Natuurlijk had die school in de verte ook **zn voordelen**. Omdat je ver moest reizen, kon je **onderweg** nog **mooi** leren. Wat dat **betreft** mocht het soms nog wel **wat** verder zijn. **Helaas** was de **reis** soms te gauw om.

Dat ondervond ik een keer op een heel wrange manier. In de derde **klas** bij een **SO** Frans. Ik herinner me een zinnetje **van** die **SO**: "Quant à cet **élève**, il fait **toujours** ses **devoirs**." Als u **geen** Frans in uw pakket had: "Wat die leerling betreft, hij maakt altijd zijn huiswerk." Het ging natuurlijk om de **woordjes**: Quant à. Als je dat woord nog nooit gezien hebt, vermoed je echt niet wat het betekent. Dat kan ik u verzekeren.

De rest van de zin snapte ik wel. Dus ik dacht: die eerste **woordjes**, dat moet iets van een loftuiting zijn. Ik gokte: "**Hulde aan die** leerling, hij maakt altijd zijn huiswerk." En iemand bij me in de buurt schreef

het nog even gauw over.

Ik zal u het commentaar van **mta leraar** besparen. Hij kon er **ook** niets aan doen, dat **de** reis niet lang genoeg was om **de woordjes** er in te **krijgen**.

Maar goed, om op deze school te leren moest je dus verder **gaan**. En dat wekte **onderweg** regelmatig bevreemding. 'Ga jij met de trein naar school?' In die tijd **was dat** redelijk ongewoon. En dan kwamen de **vragen**: 'Bestaat er ook **gereformeerde** wiskunde?' En **Frans**, spreken ze op dat jullie school anders? En voor je het wist zat je in een diep **gesprek**. Een gesprek **over** de motieven achter het gereformeerde onderwijs.

Ik moet **zeggen**, dat dat niet altijd even leuk **was**. Maar het sleep er **wel een zekere motivatie** in. Je dacht er over na. En je leerde het onder **woorden** brengen.

Ik herinner me een discussie met een (tijdelijke) wiskundeleraar. Het was in 3 **Gym**. En hij liet merken dat hij zo'n **aparte** school niet **w** zag zitten. **Misschien wel** om ons te **prikkelen**.

Maar we kwamen als **klas** op voor **onze** school. We brachten de **doop** ter sprake. En we wisten wat **onze** ouders bij die **doop** hadden gezegd. **We** hadden feeling voor wat **onze** ouders bewoog om deze school op te richten.

Het leefde wel in die begintijd. En

ik denk dat het een **versterkend** element was. Vanaf de Vrijmaking was Gods belofte bij de **doop** een centraal houvast op een hernieuwde manier. Een bron om uit te leven. De kracht van die **doop** leren verstaan. Dat was de opdracht die de generatie van toen op zich af zag komen. In de samenleving verbleekte het christelijke opvoedingsklimaat. En men trok conclusies. Men nam beslissingen. **Geloofsbeslissingen**. De nieuwe generatie moet verder kunnen leren in het teken van de christelijke **doop**.

Gereformeerd verder leren

Nog even terug naar die vraag: Bestaat er ook gereformeerde **wiskunde**? Een suggestieve tegenwerping. Ik heb nooit gereformeerde wiskunde gehad. Het waren precies dezelfde vakken als op **andere** scholen. Het is immers geen **andere** wereld waarin wij leven.

Wat je op een middelbare school **krijgt** zou je kunnen noemen: **Verdere** wereldoriëntatie. Je wordt als leerling binnengeleid in de **wereld**. In die **wereld** zul je je plaats ontvangen. Daarom moet je daarin **een** en ander kennen en herkennen: Hoe functioneert het menselijk lichaam? Hoe groet ik een ander in het Engels? Hoe werkt de economie? En die werkelijkheid is dezelfde. Of je op een Dalton-school zit of op de **GSR**. Je **leert allebei** verder in dezelfde richting.

En toch is er verschil. Het is inderdaad dezelfde wereld. Maar het is wel Gods wereld. Het maakt verschil als je dat **leert**. Je leert verder in dezelfde richting. **Niet** als iedereen. **Maar** je leert in een **andere** **bedichting**. Dezelfde wereld. Maar

dan in bijbels licht. En dat kwam er uit. Bij de ene leraar meer dan bij de andere. Maar het kwam er uit. In een klimaat dat iets uitstraalde van de kracht van Gods belofte. Herkenbaar tot in de sfeer van de befaamde Grote Avonden. Met thema's die midden in de werkelijkheid stonden. Maar tegelijk in het licht van het evangelie.

En zo is ze dus 40 geworden. Dat schooltje. En ze mag er zijn. Dat onooglijke schooltje van toen. Versnipperd over een paar **achterbuurt**-lokaties. Het is uitgegroeid tot een scholengemeenschap die er mag zijn.

Als ik zie wat er uit gegroeid is, dan **ben** ik wel eens een beetje jaloers. Natuurlijk die begintijd was gezellig. Een gemoedelijke chaos. **Maar wat** ontbrak er veel. Ik heb **nooit** een proefje kunnen doen. Nooit in een les biologie, natuur- of scheikunde. En ik had zo graag eens willen **knoeien** met het een of ander. De wereld verkennen met je handen. Jammer! Wat dat **betreft** kom je vandaag als leerling aan je **trekken**.

Ze is dus veertig geworden. Een leeftijd, waarbij je volwassenheid verwacht. Je hebt dan de tijd gehad om het **een** en ander te leren. Maar precies op dit moment zegt het **ministerie**: 'Scholen gooi het **programma** maar om.' En de school moet zich voorbereiden op het **studiehuis** in de tweede fase. De school moet dus **zelf** verder leren. Ik ga nu niet in op de discussie daarom heen. Dat heeft **ook** niet veel zin. Want de school zal het gewoon moeten waar maken. Daarom beperk ik me **vanavond** tot een advies op dit punt. Ik zou de school willen adviseren: Buit **dit** element **uit voor het gereformeerd karakter** van de school. Het studiehuis komt grofweg hier op **neer**: Laat de leerlingen vooral veel zelf doen. Niet het onderwijs van de **leraar**. Maar het leren **van** de leerling komt meer centraal te staan. Natuurlijk dat gaat veel **vragen** aan discipline en zo. Maar je

kunt ook het positieve er van **benederen**. En dat is dit:

In dit systeem zullen de leerlingen veel **zelf** moeten en kunnen ontdekken. Maar je leert natuurlijk nooit zo intens als bij een eigen ontdekking. Dat blijft je bij. Dat wordt iets **van jezelf**.

Dat aspect, dat moet je als gereformeerde school uitbuiten. Jongeren bereiken met het evangelie is vandaag niet eenvoudig. De **gehoofscommunicatie** is vaak gestoord. Want het gevoel van de vorige generatie is vaak het hunne niet. Maar dan ligt hier een kans. Zelf leren. Zelf ontdekken. Ik denk dat het principe van het studiehuis mogelijkheden biedt. Didactisch en onderwijskundig geeft het een gezochte invalshoek.

Sluit aan bij de wereld van de leerling. Geef ze de coördinaten van Gods belofte. En laat ze zelf op verkenning gaan met de vraag: Hoe werpt **dit licht op de wereld waar ik in woon?**

Zelf ontdekken dat het **evangelie** relevant is. Dat blijft je bij. Dat wordt iets van jezelf. Ik wens de school veel vreugde bij dat leerproces. Er valt **nog** veel verder te leren. Ook na deze **veertig** jaar.

Een nieuwe generatie die verder leert?!

Veertig jaar is ze dus. Daarbij denk ik ook **aan** het boek Richteren. Tussen haakjes: Een **boek** waar rector Van der Linden graag uit citeerde in die begintijd: Ieder deed wat goed was in zijn **ogen**.

Maar nu bleven **m'n** gedachten haken bij die veertig jaar. Dat is een periode die in Richteren vaak genoemd wordt. "Toen had het land veertig jaar rust." Dat is het refrein. Steeds na het verlossend optreden van een richter keert het terug. Veertig jaar. Dat is de aanduiding **van** een generatie. Na veertig jaar staan de kinderen op de plaats van hun ouders. Daar ligt **een** les in. Richteren laat zien dat na het **intrekken** van het beloofde **land** er een andere genera-

tie opkwam. Een generatie die de intocht niet had meegemaakt. Een generatie die het allemaal gewoon vond. En zo moest elke generatie opnieuw zijn **les** leren. Het patroon is herkenbaar. De vorige generatie heeft gebeden, geofferd, gevochten voor **een gereformeerde** school. Voor hen was het gebouw aan de Valenciadreef zo iets als het **beloofde** land. De huidige generatie vindt het vaak alweer heel gewoon.

Ik denk dat dat patroon uit Richteren ons aan mag spreken. Vinden wij het gewoon, **wat** we in deze school aan mogelijkheden **krijgen**? Laat ik een vraag stellen: Een spannende **vraag**: *Zouden wij vandaag zo'n school oprichten, als die niet bestond?*

Laat die vraag eens in ons hart en in onze gesprekken een plaats krijgen. Dan **kan** het veel losmaken over onze drijfveren. Voor **mij** staat in ieder geval wel vast, dat we hier huiswerk meekrijgen van de vorige generatie.

Ik zie mijn ouders nog die stap zetten: Zo nou ga jij verder leren. En ik zie dat ik nog steeds niet uitgeleerd ben. **Mijn** generatie moet haar eigen les leren om de volgende generatie te laten verder leren in het teken van de christelijke doop. Er valt nog veel te leren. Misschien wel weer voor veertig jaar. Geve God een nieuwe generatie daarvoor de rust van Zijn **belofte**.

¹ Op 28 september jl. vierde de Gereformeerde Scholengemeenschap Randstad haar veertigjarig jubileum. Bij die gelegenheid heb ik als oud-leerling een toespraak gehouden, die ik hier op verzoek van De Reformatie publiceer.

Prof. dr. C.J. de Ruijter is hoogleraar catechetiek, diaconiek, homiletiek, Liturgiek en Popeniek aan de Theologische Universiteit te Kampen.

Aangeboden: Jaargangen 43 (1976)/t/m 68 (1993) van de Reformatie. Vrijwel allemaal ingebonden! Informatie: 079-3212825. Af te halen in Zoetermeer tegen geringe vergoeding en vergoeding van deze advertentiekosten

GEGARANDEERD GETROUWD'

C.J. Haak

E evangelisatie en zending

*J*e hebt je meisje gevonden. Zij houdt van jou, jij van haar. Beiden gelovigen. Alleen, haar niet-gelovige ouders vragen een bruidsprijs. Zo hoog, dat jij en je ouders dat nu niet kunnen betalen, Maar jullie beloven plechtig dat je het wel van plan bent. Als bewijs leg je al vast een voorschot op tafel. Voor hen is dan de weg vrij voor het toekomstige huwelijk, dat dan te zijner tijd, mogelijk jaren later, gesloten zal worden. Intussen mag je wat hen betreft ook wel samenwonen met je a.s. echtgenote en zelfs ook kinderen krijgen...

Echter, de kerk accepteert dat niet. Zij noemt dat zonde. Je kunt zo'n 'samengaan' niet kerkelijk laten bevestigen met het huwelijksformulier. Integendeel, je komt onder tucht, geen avondmaal, geen doop voor je eventuele kinderen... Natuurlijk, is er een weg terug voor oomfiedigen. Je kunt dan het samenleven niet meer ongedaan maken, maar achteraf, na lange tijd, wel schuld belijden. Daartoe is er een apart formulier ontworpen, 'ter verbetering van het huwelijk'. De kerk laaf zo ruimte voor bekering, maar keurt de verkeerde gewoonte, adat, rondom het huwelijk scherp af. Natuurlijk om daarmee het huwelijk hoog en heilig te houden, en 'hokken' te straffen.

Het omgekeerde gebeurt! Nu er eenmaal het 'formulier voor verbetering van het huwelijk' is, is dat tevens een tweede poort om kerkelijke erkenning van je huwelijk te krijgen. In plaats dat daarmee het 'hokken' wordt tegengegaan, nodigt het daartoe uit. Veel jongelui kiezen deze weg. De bruidsprijs wordt al of niet t.z.t. betaald en intussen ben je mooi getrouwd. En de kerk zit met het mes in de buik.

Zo trof zendeling ds. J.A. Boersema de toestand van de Gereformeerde Kerk te Oost-Sumba aan in 1980. Het was voor hem reden om diepgaand onderzoek te doen naar de betekenis van de bruidsprijs. Dat was immers de kern van het hele gedoe rondom de sluiting en geldigheid van het huwelijk. Dat onder-

zoek heeft hij afgerond in een dissertatie, vorig jaar verdedigd aan de Theologische Universiteit te Kampen (Broederweg). Met die promotie wensen we -alsnog- zowel dr. Boersema (nu predikant te Apeldoorn-Zuid) als zijn promotor prof. Dourna en de Universiteit geluk. Bij mijn weten een eerste dissertatie aan de

TUK, waarin een probleem van het zendingsveld en de jonge kerken wordt besproken. Een voorbeeld dat tot navolging strekt.

Bruidsprijs - een tipje van de sluier

Wie denkt dat de vraag naar wel of niet betalen van de bruidsprijs eenvoudig op te lossen is, of met bijbelse antithese te lijf moet worden gegaan, leze dit proefschrift. Want de bruidsprijs en zgn. betalingen voor het huwelijk hangen samen met een totaalvisie op mens, wereld, bezit, maatschappij en godsdienst. Bij een huwelijksluiting wordt nagedacht over de toekomst, wel of geen vruchtbaarheid, zekerheid van bestaan, toekomst voor de volgende generatie, overdragen van bezit en erfrechten, verhoudingen tussen familie en clans. Twee partijen komen bij elkaar, hoe beter dat verloopt, des te meer garantie voor het huwelijk. En vergeten we daarbij de religieuze elementen niet! Nee, de bruidsprijs is in feite nog maar een tipje van de (bruids-)sluier, om maar niet te zeggen: het topje van de ijsberg. Om helder zicht te krijgen op de betekenis van bruidsprijs, bruidsgift, huwelijksbetalingen biedt Boersema eerst een kijkje in de cultuur-antropologische gegevens van verschillende volken in Indonesië, Mentawi, Irian Jaya, Toba-Batak, Tolebo en Sabu. Dat alles als voorwerk voor een kijkje op de huwelijksregelingen in Sumba. Daarvan bespreekt hij o.a. de godsdienst (afhankelijkheid inzake vruchtbaarheid, verering van de voorouders), afstamming (voorkeurskeuzen voor bepaalde families is verplicht), standverschil (heren, vrijen en sla-

ven kunnen niet zomaar met elkaar trouwen), betalingen (de **bruid** gaat over **naar** een andere clan; daarbij passen eerbetoon, werkelijke prijs, tegengift, toegift, bijdragen in de **feestkosten** etc.), allerlei regelingen (in zes stappen, die jaren kunnen duren, komt het tot betaling en uiteindelijk sluiting van **het** huwelijk) en de *symboliek* (de kunstzinnige **geschenken** van goud en zilver, de 'lulu amahu' [d.w.z. de manlijke **goederen**, paarden, karbouwen en sieraden] en de 'rnamuli' [vrouwelijke **goederen**, doeken, varkens, sieraden]). Met dat alles moet de goede naam van de **bruidgevend** familie worden verzorgd. Daarmee wordt **ook** de **zegen** gegarandeerd voor het **nieuwe** huwelijk).

Bruidsprijs in de Bijbel

Met zijn antropologische **kennis** kijkt **Boersema** naar de bijbelse gegevens, vooral in relatie met de betreffende tijd en cultuur. Omdat in het Midden-Oosten de **bruidsgift** centraal staat en vandaag de dag nog in de **arabische**, islamitische wetgeving, neemt **Boersema** aan dat **ook** de '**mohar**', geen **bruidsprijs** is, geen betaling dus, maar bruidsgift. En dan **nog** wel een 'indirecte bruidsgift'. Het is een **geschenk** van de bruidnemende partij aan de ouders van de bruid, die dat **geschenk** gebruiken ten dienste van de bruid, zodat zij er uiteindelijk beter van **wordt**. Op deze manier zou bijv. de bruid geholpen kunnen worden als ze weduwe wordt. **Boersema** ziet deze gedurfde **veronderstelling** bevestigd in het feit dat de Schrift een **endogame samenlevingsstructuur** in Israël laat zien, in **aansluiting** bij de samenlevingen in het Midden-Oosten van **die** dagen. Andere **termen** voor **bruidsprijs** slaan meer op beleefdheidsgeschenken. Alleen met de '**mohar**' kan een huwelijk ook **wettelijk** gesloten worden. Ook de '**bruidsprijs der maagden**', Ex. 22 en de '**bruidsprijs van David** voor Michal', 1 **Sam. 18** zijn waarschijnlijk bruidsgiften die de toekomst van de bruid moelen garanderen.

Terecht merkt **Eoersema** trouwens op, dat de gegevens over de '**mohar**', wat ook de betekenis is, niet **doorslaggevend** is voor de **bruidsbetalingen** in Sumba of elders vandaag. Ze hebben slechts een *illustratief karakter*. Een keuze voor al of niet betalen moet gebaseerd **zijn op de totaalvisie** die de bijbel over huwelijk geeft. Vandaar dat **Boersema** **ook** spreekt over bijv. de naam van de vader (in relatie tot **voorouderverering**), de **figuur** van een 'losser' (in het boek Ruth), regelingen over incest, het 'verlaten' van vader en **moeder**. En breder **ook**: het gemengde huwelijk, **verbondskarakter**, beeld Gods **voor** man en vrouw en de gefaseerde weg naar het huwelijk, de nadrukkelijke keuze tegen polygamie, 1 Tim. 3:2.

Boersema noteert bij dat alles dat in de bijbel het huwelijk **zeer** hoog wordt gewaardeerd. De wet van God sluit **wel** aan bij bepaalde **misstanden** (slavinnen trouwen, **meerdere vrouwen**), maar wil dan vooral **genezend** werken, niet als een breekijzer op de samenleving **inbeuken**. Die **wetten** garandeerden ook een plaats aan **vremdelingen** in Israël. 'In de samenleving moest **één** moraal heersen. In de tijd van het Nieuwe Testament moet de kerk niet bij voorbaar uit zijn op een eigen moraal, maar **op** **kerstening** van de samenleving.' (p. 176).

Toepassingsperikelen op Sumba

In hoofdstuk 5 voert **Boersema** ons **helemaal** in in de problematiek van de toepassing, zoals die in verleden en heden op Sumba plaatshad en -heeft. We zien de eerste zendelingen van de (verenigde) Gereformeerde Kerken van eind vorige eeuw en begin deze eeuw aan het worstelen met deze vragen: **D.K. Wielenga**, Onvlee, Lambooy, Krijger, S.J.P. **Goossens**, met **daartussen** door het commentaar van **huidige** Sumbanese christenen en **keners van de cultuur**. Daarbij komt ook het wel of niet eten van offervlees aan de orde. **Moet** je aanslui-

ten bij of breken met dergelijke gewoonten? Welke rol speelt de (destijds Nederlandse) overheid, en welke rol vervullen de plaatselijke autoriteiten?

Er ontstond in 1936 een scheuring in de kerken toen zendeling S.J.P. **Goossens** zich verzette tegen het accepteren van de Sumbanese adat. Op de achtergrond speelde ook de betaling van de bruidsprijs hier een rol. De eerste vrijgemaakte Synode keurt de opvatting van **Goossens** goed en stuurt hem als eerste vrijgemaakt-gereformeerde zendeling terug naar Sumba, naar de kerken die hem gevolgd waren.

Als in 1952 opnieuw verdeeldheid ontstaat volgt de ene partij, de Vrije Kerken (GGB) zendeling **Goossens** en later zijn zoon ds. **P.P. Goossens** die elke vorm van **betaling** afwijst, terwijl de andere partij, de Gereformeerde Kerken (GGRI) **toegeeflijker** is in het handhaven van de adat. De laatste heeft het zgn. '**formulier voor huwelijksherstel**', een soort schuldbelijdenis, ingesteld. Een voorstel in 1984 om genuanceerd en christelijk met **huwelijksregelingen** om te gaan en het heidense karakter van diverse onderdelen aan te klagen is **wel** door een classis aangenomen, maar vervolgens niet ingevoerd en toegepast. In dit gedeelte van het boek wordt een **begin** gemaakt met de weergave van de ins en outs van het **gereformeerde** zendingswerk, ook in relatie tot andere, m.n. **Sumbanese**, stemmen en commentaar. **Ook** al komt niet elke stem even hard door, de geschiedenis is boeiend weergegeven. Elke zendingswerker zal met plezier gebruik kunnen maken van dit

Contextualisatie en kerstening

De hamvraag ligt uiteraard bij de manier van toepassen van **geven**den gegevens uit de culturele **antropologie** en de Schrift. **Boersema** **behandelt** in **korte** trekken de zgn. '**contextualisatie**', hoe breng je de context in rekening, zowel in de Schrift als in de huidige situatie.

Hét vraagstuk van zending en oecumene vandaag. **Boersema** kiest duidelijk **positie** tegen de liberale opvattingen waarbij de context uiteindelijk de Schrift wegdrukt. Wel erkent hij volop de eigen plaats **van** de context van de kerk, niet in de leer, **wel** in de kerkregering, liturgie, ethiek. 'De culturele context beweegt zich in de richting van de kerk; dat is **contextualisering**'.

Maar daar hoort direct een ander woord bij: kerstening. 'De christelijke **invloed** (van de kerk) beweegt zich in de richting van de samenleving,' (p. 201).

Bowsema pleit voor 'billijke christelijke gedragsregels die ook anderen in de samenleving **willen** overnemen. Immers, wat goed is voor christenen, is dat voor iedereen. Gods wet is het kledingstuk dat bij de **wereld** past.' @. 201). De andere weg, **van** de christelijke enclaves, met haar eigen regels, heeft de Gereformeerde zending volgens **Boersema** terecht afgewezen. Hij neemt het, met alle voorzichtigheid oog voor de tekorten, **op** voor Sadrach, die op

Java, eind vorige eeuw, een poging tot **contextualisatie** deed. Ook de **Afrikaan Kā Mana** met zijn 'reconstructie-theologie' is **van** belang in zijn waarschuwing **tegen** de veel voorkomende **identiteitstheologie**. Vanuit dit beginpunt schetst **Boersema** de noodzaak van **contextualisering** en kerstening op Sumba. Er behoeft **geen** totale omslag van leefpatronen te zijn, respect voor familie is waardevol, fasering in de weg naar het huwelijk sluit **aan** bij de klassieke Sumbanese stijl, publieke wettiging en registratie bij de overheid levert **geen** probleem op. De kerk moet zich richten op de confrontatie met het wezen van de inheemse godsdienst, zonder confrontatie op **bijzaken**. Er is geen reden om de eigen cultuur te verheerlijken, integendeel, christelijke stemmen uit andere culturen (als bijv. het Westen en Afrika) **moeten** door de Sumbanese **christenen** goed gewogen worden. De **ware** reconstructie van de samenleving komt alleen tot stand door handhaving van de **Schriftuurlijke** leer, met

ruimte voor aanpassing in ethisch denken en handelen aan de context, met verwachting op de **herschepende Drieëne** God.

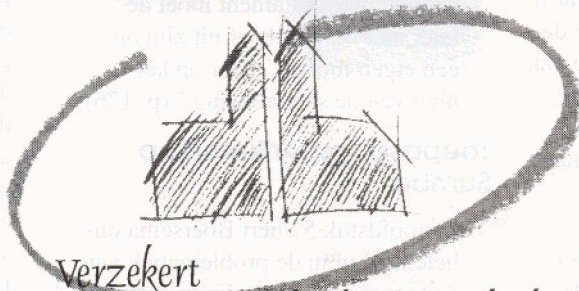
Alle ingrediënten voor een **goede** beoordeling van de **huwelijksbetalingen** liggen nu op tafel. Volgende week laten we zien hoe **Boersema** hieruit zijn conclusies trok en aanbevelingen gaf aan de Sumbanese kerken om echt te komen tot een 'verbetering van het huwelijk'.

¹ Besproken wordt J.A. Boersema, *Huwelijksbetalingen, Een aratropologisch-ethisch onderzoek naar de bruidsprijs op Oost-Sumba, Zoetermeer 1997*, dissertatie TU Kampen (Broederweg), ISBN 90 239 03587, MISSION, nr. 21, 272 pgg. De late bespreking ervan in *De Reformatie* p s t dan wel goed in de context van het boek, aangezien huwelijksbetalingen ook altijd te laat komen, maar dan past het evengoed om daarvoor ook nederig excuus te vragen. Bij dezen.

² Onduidelijk blijft **wanneer** en door wie en met welke gezag dit 'formulier', dat door Boersema terecht getypeerd wordt als een soort 'schuldbelijdenis', werd ingevoerd.

Drs. C.J. Haak is universitair docent Zendingwetenschap, Godsdienstwetenschap en Evangelistiek aan de Theologische Universiteit te Kampen en docent aan het Institute of Reformed Theological Training te Zwolle.

donatus

Verzekert

van Azondmaalstel tot Zadeldak
alles onder uw kerkelijk dak!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.

Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.

Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollandlaan 8
Tel. 073 5221700 • Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

VERHEUGT U, CHRISTENEN, TESAAM!

Lied
vandeweeke

'Luthers dogmatiek in een notedop' – zo is het lied dat deze week aan de orde is wel getypeerd. Het is één van de weinige oorspronkelijke liederen van Luther. De meeste liederen van de reformator zijn bewerkingen van bestaande hymnen.

Wat vorm betreft is het lied een ballade te noemen. Van oorsprong is dat een eenvoudig, verhalend danslied waarin vaak dialogen in voorkomen. In de openingsstrofe wordt opgeroepen tot zingen en dansen, en wordt tevens het onderwerp aangeduid. Het zijn kenmerken die we ook in dit Luther-lied aantreffen.

Dat Luther de vorm van een danslied koos, geeft de tweede regel 'und last uns fröhlich springen' ('en laat ons vrolijk springen') een bijzonder cachet. Die versregel is trouwens typerend voor de Wittenbergse reformator, want – aldus Luther in 1545 -: 'God heeft ons hart en gemoed vrolijk gemaakt door zijn lieve Zoon, die Hij ons geschenken heeft om ons te verlossen van zonde, dood en duivel. Wie dat echt geloof, die kan het niet laten, die moet vrolijk en met plezier daarover 'singen und sagen', zodat anderen het horen en erbij komen.' Met dit citaat hebben we eigenlijk een korte weergave van het lied te pakken.

Zoals gezegd fungeert de eerste strofe als proloog waarin het thema wordt aangereikt: Christus heeft ons zo machtig bevrijd; Hij heeft tot zaligheid van de mensen de hoogste prijs betaald. In de volgende negen strofen wordt dit uitgewerkt. De middelste van deze negen strofen (scr. 6) is letterlijk en figuurlijk het centrum van het lied: het bezingt de incarnatie, de mens-

wording van Christus. In de strofe 2 t/m 5 wordt beschreven waarom die menswording noodzakelijk was:

'de duivel had mij in zijn macht' (str. 2) en 'mijn werken brachten mij geen baat' (str. 3). De volgende twee strofen wijzen dan naar God en zijn genade: 'Toen zag God in de eeuwigheid' (str. 4) en 'Hij sprak tot zijn geliefde Zoon' (str. 5). Kortom: in het eerste deel van het lied worden duivel, zonde en goede werken geplaatst tegenover God, genade en het offer van Gods Zoon.

Na het centrale zesde couplet waarin Christus' menswording wordt bezongen, wordt in de strofen 7 t/m 10 de gevolgen van die menswording onder woorden gebracht. In de strofe 7 en 8 wordt de verzoening door Christus' bloed verkondigd.

Handelen deze twee coupletten over Christus' dood, de strofen 9 en 10 spreken over zijn opstanding en het leven dat Hij bracht. Hij zond de Geest die zowel Trooster als Leeraar is.

Alles wat Christus gedaan en geleerd heeft, moet nageleefd en geleerd worden. Daartoe wordt in de slotstrofe opgeroepen. In regel 6 wordt gewaarschuwd dat de 'schat' niet verloren mag gaan. Met die 'schat' wordt het evangelie, de rechtvaardiging door het geloof, het 'sola gratia' (alleen door genade) bedoeld. Hoed u voor de gedachte dat uw goede werken u kunnen redden waardoor de schat van Gods genade krachteloos wordt.

Bijzonderheden

Het is de moeite waard op twee bijzonderheden in het lied te wijzen. Allereerst valt op dat in de eerste

strofe de 'wij'-vorm gebruikt wordt, terwijl Luther vanaf strofe 2 de 'ik'-vorm hanteert. Evenals in de psalmen moeten in Luthers liederen 'ik' (de persoon) en 'wij' (de gemeenschap) niet tegen elkaar uitgespeeld worden. Dat geldt trouwens voor veel meer zogenaamde 'ik'-liederen uit zestiende en zeventiende eeuw. De 'ik' weet zich al-Lijd onderdeel van de gemeente ('wij'). Anders gezegd: de 'ik' is ook meteen het collectief van de kerk.

Een andere bijzonderheid in dit lied treffen we aan in de strofen 7 t/m 10. Daar wordt Christus sprekend ingevoerd, waarbij de citaten niet letterlijk aan de Schrift ontleend zijn: 'Ik heb mijn leven veil [ter beschikking gesteld - JS] voor u, Ik zelf zal voor u strijden'. Dit verschijnsel is bij ons niet helemaal onbekend: in het avondmaalsformulier (*Gereformeerd Kerkboek*, pag. 524/525) gebeurt hetzelfde. Ook daar wordt de Heiland sprekend ingevoerd en ook daar betreft het geen letterlijke bijbelcitaten, maar wel woorden die inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift zijn.

Melodie

Het lied heeft een melodie-type dat Luther graag plaatste bij verkondigende teksten. Een andere bekend voorbeeld van een dergelijk melodie is 'Een vaste burcht'. De melodie staat in de zogenaamde ionische modus, een destijds vrij moderne toonsoort. De eerste noot van elke versregel is kort (kwartnoten), de overige noten zijn overwegend lang (halve noten).

De structuur van de melodie komen we vaak tegen in kerkliederen. In

letters weergeven is de vorm A-A-B, waarbij 'A' staat voor de eerste **twee** regels. Dit A-gedeelte **wordt** herhaald (regels 3 en 4). **Men noemt deze eerste vier regels het 'Aufgesang'.** Het B-gedeelte (re-

gels 5 t/m 7) heet 'Abgesang'. In dit lied valt op dat de melodie in het B-gedeelte een hoogtepunt bereikt. De laatste **drie** regels **van** de strofen **vormen** veelal **ook** tekstueel hoogtepunt. In de eerste strofe, bij-

voorbeeld, wordt in de drie **slotregels** het **thema** van het lied onder woorden **gebracht**.

Dr. J. Smelik is hymnoloog/musicoloog en woont in Zuidhorn.

402 Verheugt u, christenen, tesaam

Nun freut euch, lieben Christen gmein

Etlich Christlich lider Lobgesang und Psalm, Neurenberg 1523

- 2 De duivel **had** mij
in zijn macht,
de dood stond mij voor ogen;
de schulden hebben dag en nacht
zwaar op **mijn** ziel gewogen.
Steeds dieper zonk ik in 't moeras,
omdat ik niets dan zonde was,
in ijdelheid geboren.
- 3 **Mijn** werken brachten mij geen baat,
hun grond was boos begeren;
mijn vrije wil **was** niets dan **haat**
tegen de wil des Heren.
Zo raakte ik in angst **en nood**,
in wanhoop erger dan de dood,
ter helle moest ik varen.
- 4 Toen zag God in de eeuwigheid
mijn mateloze ellende
en haastte zich te rechter tijd
mij, arme, hulp te zenden.
Mijn Vader,- want Hij wendde mij
zijn hart vol liefde toe, ja Hij
liet het zich 't liefste kosten.

- 5 Hij sprak tot **zijn** geliefde Zoon:
'Ik kan 't niet langer lijden;
nu is het tijd, **verlaat** mijn troon
en stel U aan zijn zijde;
sta **voor** hem in als bondgenoot,
verdelg de zonde en de dood
en laat hem met U leven'.
- 6 De Zoon deed naar zijn Vaders **wens**;
en uit een aardse moeder
geboren, zoals ieder mens,
werd Hij mij tot een broeder.
Zo nam Hij mijn gedaante aan
om satans eigenwaan te slaan,
hem in de val te lokken.
- 7 Hij sprak tot mij: 'Zie, het is nu
de kentering der tijden.
Ik heb mijn leven veil voor u,
Ik zelf **zal** voor **u strijden**.
Want Ik ben de uwe, gij zijt mijn,
en waar Ik ben, daar zult gij zijn,
geen vijand zal ons scheiden'.
- 8 'De vijand zal Mij 't **harte**bloed,
het leven zelfs ontroven,
't is u ten goede, **en** daar moet
gij rotsvast in geloven.
Mijn leven overwint de dood,
mijn onschuld delgt uw schulden groot,
en zo zijt gij behouden'.
- 9 'En keer Ik tot mijn Vader weer
en laat u in dit leven,
Ik ben uw God, Ik ben uw **Heer**,
Ik zal mijn Geest u geven,
de Geest die u zal troosten en
u openbaren wie Ik ben,
u in de waarheid leiden'.
- 10 'Wat **Ik** gedaan heb **en geleerd**,
zult gij ook doen en leren,
opdat mijn Vader wordt **geëerd**,
zijn rijk zal triomferen;
en loop niet 's werelds wijsheid na,
dat niet uw schat verloren **ga**, -
laat u door Mij gezeggen'.

Martin Luther (1483-1546)

Vertaling Ad den Besten, **geb.** 1923

Jan Wit (1914-1980)

Virusje

Winfried Smit vertelt in het Navigator-Informatieblad Raster-plus van september over de noodzaak alles wat je binnenhaalt te scannen op virussen:

Gisteren is het toch gebeurd. Mijn zoon had een flop met een spelletje van een vriendje in de computer gestopt zonder eerst het anti-virus programma te gebruiken. Gevolg: de opstartsector van de computer raakte besmet met een virus, en die sector heeft vervolgens de hele inhoud van de harde schijf verziekt. Geen enkel programma werkt meer. Weken werk en vooral veel denkwerk aan gort. De grootste frustratie is dat mijn zoon eigenlijk helemaal niet beseft wat hij heeft aangericht. Wel zal hij merken dat uiteindelijk de computer weer zal werken, maar minder mooi. De effecten zullen blijvend zijn, zelfs als ik er weer veel tijd in steek om zoveel mogelijk te repareren. Ik was erg boos. En gefrustreerd. Erg zielig, want ik voelde me onbegrepen. Maar, zat ik later te denken, bega ik zelf niet vaak dezelfde fout m.b.t. mijn eigen persoon. God heeft jaren aan mij gesleuteld en is er trots op hoe het één en ander nu werkt in mijn leven. Toch ga ik soms wilens en wetens in de fout, uit pure ongehoorzaamheid. God waarschuwt daartegen. Hij kent de gevolgen van ongehoorzaamheid. Hij weet de schade die aangericht wordt in delen van mijn wezen, waar ik geen vermoeden van heb. Zelf heb ik ook geen idee hoeveel werk Hij in mij gestoken heeft om mij te hervormen. Hij zegt alleen: niet doen, of juist wel doen. Alle dingen zijn geoorloofd zoals TV kijken, Internetten, allerlei dingen kopen, eten en drinken, maar je moet wel op alles wat je binnenhaalt virusscannen. Of wel: de bijbel lezen. Dat zou je bewakingssysteem moeten zijn, waarmee je alle binnenkomende zaken beoordeelt.

Wat investeren we in ons leven als christenen?

Ds Pieter Boomsma schrijft in het Centraal Weekblad van 11 september

over de vele kerkelijke activiteiten die na de zomervakantie weer beginnen. Er is keuze te over. Kiezen wij ook? Hoeveel willen we investeren in ons leven als christen? Zien we ons christen-zijn als een leer- en groeiproces?

Maar wat doe jij het komende seizoen? Om te beginnen met de catechese. Er is dikwijls een programma voor jongeren, voor jongvolwassenen en voor 'andere' volwassenen. Er zijn verenigingen. Die lijden nogal eens aan vergrijzing en ook nogal eens aan vooroordelen bij menigeen. Er zijn clubs, er zijn sozen. Leerhuizen en bijbelkringen of gesprekskringen. Keus genoeg. Maar er is ook concurrentie. De plaatselijke dansles of bridgeclub krijgt weleens gemakkelijker klan-
dizie dan het leerhuis. Aan een (dure) yogacursus doen mensen soms eerder mee dan aan een cursus over persoonlijk gebed en bijbelgebruik, terwijl het effect van de laatste vaak rustgevender en ontspannender is.

Wat zou de oorzaak zijn van deze concurrentie? Het zal er wel op neer komen dat geloof en kerk een andere plaats hebben gekregen in ons denken en dus in ons leven. Een kwestie van prioriteit. Voor een aantal mensen is het lidmaatschap van de kerk haast al te veel. Voor anderen is het genoeg zo nu en dan of regelmatig een dienst bij te wonen. Meer investeren in je leven als christen is dan al gauw te veel gevraagd of wordt niet als nodig of zinvol gezien. Er zijn ook kerkleden die heel bewust kiezen. Zoveel ten aanzien van het kerkbezoek als ten aanzien van het aangeboden programma. Sommigen doen dat zo intens dat je ze haast overal tegenkomt. Anderen doseren het. Maar de vraag is natuurlijk wat je wilt met je leven en je geloven. Wat 'mag het kosten'? Hoeveel wil je investeren in je leven als christen?

Soms hoor ik mensen zeggen dat ze het te druk hebben om iets meer te doen dan het gewone, en dan bedoelen ze meestal het kerkbezoek. Maar wanneer je dan vraagt hoeveel uren zij voor de buis doorbrengen... Anderen hebben een intensieve dagelijkse bezigheid, thuis of op

G.J. van Middelkoop

M meegelezen

het werk. Maar hoe ontspannen kan het zijn om een avond goed met elkaar te praten over geloven en beleven? Er zijn er ook die psychisch of lichamelijk niet zo veel aan kunnen. Maar wat doen zij in plaats van...? Er zijn er ook die liever leuke dingen doen, maar hoe leuk zijn en blijven die dingen op den duur? Dus blijft de vraag wat je wilt met je leven en geloven. Zie je je christen-zijn als iets dat er nu eenmaal is en waar je als het er op aan komt ook best blij bent of dat je in ieder geval niet kwijt wilt? Of zie je jezelf als discipel, als leerling? Beschouw je het christen-zijn als een leer- en groeiproces? Als iets wat je ook niet in je eentje vasthoudt zonder dat het langzaam verschrompelt?

Zelf kan ik het niet anders zien en dat het Jezus' bedoeling was en is dat zijn volgelingen in beweging blijven. Blijven aan- en afleren dus. Dat betekent dan dat het geloofsleven en het kerkelijk leven aandacht moeten krijgen. Dat je jezelf investeert op een manier die je kunt verantwoorden tegenover de Heer die je, met inzet van zijn leven, gekocht heeft. Dat betekent niet dat je krampachtig gaat hollen en zwelgen, maar wel dat je erbij bent wanneer Hij iets aanbiedt. Dan zul je dus moeten kiezen. Sterkte en wijsheid wens ik je; houd de kerk en houd je zelf en je geloof levend.

Bibliotheek Bralectah
gereformeerde bibliotheek voor
mensen met een leeshandicap
... Heeft
De Reformatie
ook in
gesproken vorm.
Telefoon 0521 - 515946

